

jus carnis necessitas, cujus metas sicut scire difficile est ita servare impossibile. Necesse proinde est ut, concepto igne, naturalia non incentiva fatigent; et, nisi eis resistatur, ad illicita quæque compellant. Si vero compressis Philistiim, necessitas corporalis, quasi Moab, sub modo fuerit temperantiaque redacta, et sic quasi onus Damasci, carnis quis vicerit incentiva; statim errores et blasphemiarum, quasi tenebræ Ægypti oculos carnis obducent, donec coruscanti luci sapientiæ tenebræ cedant; et statim desertum mare, id est perversorum invidia malitiaque succedant. Qua cessante, cum omnia ei videatur esse quæta, ipsa quies a spiritu acediæ, quasi ob onere Duma, non potest esse quæta. Quo operis, orationis ac lectionis, assiduitate expulso, onus Arabiæ, id est metus mortis, incumbit. Sed et ipso bonæ conscientiarum ac fidei virtute superato, jam quasi vicinum et propinquantem perfectioni vanitas

onerabit. Quæ si fuerit profunda humilitate devicta, nil restat nisi ut alienis necessitatibus quasi jumentum austri oneretur.

19. Hæc præsentibus de oneribus dicta sufficiant, quorum quædam ab humeris nostris hoc tempore gratiæ Christus deponit, quædam temperat, quædam minuit, quædam disponit. Hæc autem omnia operatur secundum abundantiam misericordiæ suæ, a cujus præsentia, quasi a facie olei, jugum diabolicæ dominationis computruit. Sed qui tempus misericordiæ negligit, iudicii tempus formidet; quia is qui per misericordiam nos redemit, per justitiam iudicabit. Itaque, fratres, misericordiam et iudicium cantemus Domino. Misericordiam scilicet, quam experimur; iudicium, quod expectamus. Amplectamur illam, illud timeamus, ut hic devoti, illi securi inveniamur, præstante Domino nostro Jesu Christo. Amen.

NICOLAI CLARAE-VALLENSIS

SERMONES TRES IN NATIVITATE DOMINI.

SERMO I (46).

In illud: « Oleum effusum nomen tuum. »

(Cant. 1, 2.)

1. Non poterit explicari sermo quem mente concepi. Stupor enim miraculorum opprimit me; et dum omnia replico, omnia complicantur. Quis poterit excogitare diem adventus ejus? Ideo fit elinguis lingua, ~~569~~ memoria immemor, insensibilis sensus: insueta novitate relucent omnia, et omnia partui Virginis obsequuntur. Fiunt mirabilia in cælo sursum, et in terra deorsum; quia universa in natis Dei obsequium juraverunt. Insigniuntur convexa cælorum stella lucentiore, et multo lumine loca flammantia pertringuntur. Diffunduntur per quadrifidum orbem radii rutilantiores, et pluralitatem stellarum novus ignis obtundit. Miratur orbis cælos novum peperisse splendorem, et inconvertibilem eorum statum ad signa et prodigia fuisse conversum. Vident Chaldæi in cælis quod Balaam reliquit in Scripturis: *Orietur, inquit, stella ex Jacob, et consurget homo ex Israel, et erit omnis terra possessio ejus* (Num. xxiv, 17, 18). Nascitur stella in excelsis, et Deus in terris, cujus possessio a mari usque ad mare. Præparant se reges Tharsis, ut cum novitate munerum videant novam Matrem, Filium novum, novam novitatem. Fons olei de terra erupit; templum Romæ, quod vocabatur Æternum, corrui, omnibus impensis et urbis et orbis mirabiliter consummatum (47). Cum enim Romani in victoriosæ antiquitatis memoriam, templum singulari sche-

mate facere decrevissent, ab omni illa deorum, imo dæmoniorum multitudine quæsierunt usquequo durare posset tam excellentis operis operosa constructio, responsum est: Donec Virgo pareret. Illi ad impossibilitatem oraculum retorquentes, Templum Æternum, solemnem illam machinam vocaverunt. Nocte autem cum e virginali thalamo virgineus flos Mariæ egressus est, ita cecidit et confractum est illud mirabile et columnarium opus, ut vix apparerent vestigia ruinarum.

2. O Bethlehem civitas Dei summi, et in te et in suburbiis tuis visa sunt mirabilia hodie. Deus pendet ad ubera, ponitur in præsepio, ligatur in cunis, pannis involvitur, et laxatis fasciis, felices manus et sancta brachiola per cunarum parvitatem expandit; alludit Virgini, Matri arridet, et blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis Regina cælorum, confert in corde suo salutationem archangeli, conceptionem Dei, nativitatem pueri, et miratur quod ille, qui aliter potuit ad nos venire, sic voluit subvenire. Adest et Joseph, sed ab utroque remotus, et in excessu mentis miratur, et mirari satis non potest, qualiter ad tantæ dignationis admissus sit arcanum. Adest multitudo cælestis exercitus; vocibus gloriosis *Gloria in excelsis Deo* (Luc. ii, 14) auditur. Pastores veniunt, et inveniunt puerum et puellam; præcedit stella, reges accedunt, adorant Filium, Matrem venerantur, offerunt munera, deferunt majestati. Cruciat Herodes, Jerosolyma turbatur, requiruntur Scribæ,

(46) Quod hunc sermonem male nonnulli ascripserint Petro Damiano, satis apparet ex num. 3, cum Petrus Damianus quinquaginta annis Bernardum præcesserit.

(47) Refellitur hoc a Baronio in Annalibus, initio tomi I; quod istud templum longe post Christi Nativitatem a Vespasiano fuerit constructum.

locus prædicatur, indicitur simulatio, simulator ad nihilum deducitur, deteguntur commenta fraudum, Magi per aliam viam revertuntur, pax inaudita a sæculo regnat, universus orbis ad censum describitur, rivus olei de terra prosulat, et in divitem venam liquor sanctificatus ebullit. Quid est hoc, nisi quia vera pax in terris apparuit; nisi quia ad supernum regnum cives ascribuntur; nisi quia fons misericordiæ de Virgine emanat?

3. *Oleum effusum nomen tuum* (Cantic. 1, 2). Spiritus sanctus, Scripturæ ipsius vivus fabricator, et unus aliquis non parvam suæ pinguedinis dulcedinem sub hoc capitulo dereliquit. Sed vos nocturnis vigiliis ita defatigati estis, ut vix possitis somnum ab oculis amovere. Evigilate tamen paulisper, et somni torporem excutite: aderit ille de cuius Nativitate loquimur, ut illuminet oculos nostros, ne obdormiamus. Totus autem sententiæ sensus ex illius arca mutuabitur, cuius consilium est quasi consilium Dei. Ipse ille est dominus videlicet Abbas Claræ-Vallensis, cuius religio et discretio, sapientia, eloquentia, vita et fama per totam latinitatem non immerito decurrit. Libenter enim illius sarcinas odoro. Sed ad propositum revertamur. Benignus ille Spiritus, de cuius secretiore fonte Canticorum flumen evadit, in his tribus verbis tria nobis requirenda reliquit; videlicet nomen sponsi, quare oleo comparetur, quomodo et effundatur; quia et nomen tacet, de comparatione nil loquitur, de effusione nil dicit.

563 4. Primum de nomine videamus. Multa, ut arbitror, vocabula Sponsi per divinam Scripturam sparsa leguntur; sed in duo vobis universa complector. Nullum profecto reperies, quod non sonet aut majestatis potentiam, aut gratiam pietatis. Puer Domini, de quo frequentius facio mentionem, ad regis cubiculum introductus, duo quasi sublimiora de ipsius ore divinitatis audivit: *Potestas Dei est*, inquit, *et tibi, Domine, misericordia* (Psal. Lxi, 12, 13). Sed et ipse Salvator prophetiæ veritati attestans ait: *Vos vocabis me, Magister et Domine* (Joan. xiii, 13). Dominus nomen est majestatis; pietatis, magister. Si enim pium est præbere escam corpori; multo misericordius escam animæ impartiri, quod est proprie magistrorum, qui mentes disciplinatas sub disciplinæ rigore coercent. Videamus quod horum nominum effundatur; utrum nomen potentiæ in nomine gratiæ, vel nomen pietatis in majestatis vocabulum. Absit ut misericordia in potentia includatur; quia miserationes ejus super omnia opera ejus! (Psal. cxliv, 9.) Certum est ergo quia potestas Dei in majorem hodie pietatem effusa est, cum cæli distillant a facie Dei, et de virginis membris Antiquus dierum exoritur. Non est qui se abscondat a calore isto; quia largior olei effusio a capite descendit in barbam; quia etiam extremam vestimenti fimbriam largius irroravit. Tanta est abundantia miserentis, ut non solum sub nomine effusionis, sed exinanitionis censeatur. Exi-

navit semetipsum, ait Apostolus, *formam servi hodierna die accipiens* (Philipp. ii, 7), et cum tota multitudine miserationum suarum de thalamo prosiliit virginali.

5. Non enim habuit dulciorem modum ad redimendum nos abyssus illa consiliorum Dei; quia quidquid in Divinitatis thesauro pietatis est inventum, totum in utero Virginis est congestum. Non me capio præ lætitia, quod tanta majestas naturam meam assumens, tantum me elevat; et me miserum in divitias gloriæ suæ non ad horam, sed in sempiternum includit. Fit frater meus Dominus meus; et timorem Domini fratris vincit affectus. Domine Jesu Christe, libenter audio te regnantem in cælis, libentius nascentem in terris, libentissime crucem clavos et lanceam sustentem. Hæc siquidem effusio rapit effectum meum, istorum memoria incalescit cor meum, viventis et vividæ potionis asperitate purgatum. Vivus est iste sermo et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, perlingens usque ad divisionem animæ et spiritus, compagum quoque ac medullarum scrutator (Hebr. iv, 12). Unus illorum qui prophetalis chori aut magister, aut inter magistros est, sub senaria divinorum nominum partitione, de hac effusione mirabiliter quidem sed subtiliter prophetavit: *Vocabitur*, inquit, *nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis* (Isai. ix, 6). Erat quidem admirabilis Dominus meus inter angelicos ordines audiens hymnum gloriæ suæ; admirabilis illi mirabili creaturæ; faciens mirabilia in cælo et in terra, in mari et in omnibus abyssis. Ego autem in luto fæcis et miseræ obvolutus, miser et miserabilis omnem spem emergendi perdideram. Ille in gloria, ego in miseria: admirabilis ille, miserabilis ego. Sanctum et terribile nomen istud clausum et integrum quomodo capere poteram, quando vix angelicus oculus prospicere, nedum perspicere potest?

6. Sed vide effusionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinatur cælos et fit consiliarius hominum. Majestativum nomen in pietativum effunditur; et qui mirabilis est in cælis, consulere venit in terris, abscondit purpuram sub miseræ vestimentis. Et ad lutum ubi jacebam inclinatur, non mergitur: et, si audeo dicere, infixus sum in limo profundi, operi manuum suarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, extractum abluit, ablutum induit, indutum reportat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cum nascitur, cum loquitur extrahit, abluit cum moritur, induit cum resurgit, cum ascendit reportat, confirmat cum Spiritum sanctum remittit de cælis. Bonus quidem *consiliarius*, qui consilium quod voce dederit, et morte defendit. *Erat enim docens*, ait evangelista, *sicut potestatem habens non sicut Scribæ et Pharisei eorum* (Marc. i, 22). *Deus, fortis*, nomina sunt potestatis: sed *Deus* effunditur in patrem futuri 564 sæculi; *fortis*, in principem pacis. Breviter curro; quia et

Fatigatis et scientibus legem loquor. Quid tibi, mus-
sitabunde Lucifer, in tanta defluxione et effusione? **A** Clausum est tibi totum itinerarium Dei, et malignans oculus tuus hic nimium caligavit. Sed et Dominus meus *admirabilis* fuit in nativitate, *consiliarius* fuit in prædicatione, *Deus* in miraculorum coruscatione, *fortis* in passione, *pater futuri sæculi* in resurrectione, *princeps pacis* in illa æterna beatitudine. Non terreamini novitate verborum, quia nihil novum introducit. Sic et olim nomina commutata et effusa sunt: Abram in Abraham; Sarai in Saram (*Gen. xvii, 5, 51*); et si quas alias immutationes in illa veteri officina vos legisse recolitis.

7. Sed et ab ipsis pene mundi principiis, in arcano quodam Scripturarum loco divini nominis effusionem invenisse me recolo. Loquitur Dominus ad **B** Moysen de liberatione Israelis, et post multam Dei et Moysi confabulationem, propheta subtiliter inquit nomen ejus. Et Dominus dicit: *Ego sum quia sum, hoc est nomen meum in æternum. Hæc dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.* Perterritus Moyses inextricabilis auctoritate vocabuli, ac si diceret: Hoc excedit intellectum meum, non possum capere nisi effundatur, audiat a majestate: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob* (*Exod. iii, 14, 15*). Vides effusionem. Ecce Deus Angelorum vocat se Deum hominum. Curramus ergo, fratres, in odore unguentorum istorum; curramus ad oleum de oliva speciosa in campis expressum, nulla infectum amurca, nulla infectum amaritudine. Oleum **C** quod exhilarat faciem hominis, quod sanat vulnera, dolorem tollit, reddit suavitatem. Nonne Samaritanus noster nobis a latrone pessimo vulneratis attulit vinum et oleum, ad purgandum et mitigandum vulneris magnitudinem? Sed multum olei, parum vini; multum misericordiae, justitiae parum. Sic quippe decebat miscrantem, sic misero expediebat. *Non intres in iudicium cum servo tuo, ait justus, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (*Psal. cxlii, 2*); sed corona me in misericordia et miserationibus. Veniens quippe hodie quinque vasa attulit olei non nisi duo vini. Spiritus enim sapientiae, intellectus, consilii, scientiae, pietatis, misericordiae dulcedinem sonat, misericordiam fragrat, eructat sanitatem. Fortitudo et timor vinum sunt, sed hoc vino potatus est potens ille, cum Christus in spiritu fortitudinis descendit ad inferos, non timidus, sed timendus.

8. Videamus nunc quare oleo comparetur. Oleum (si vos melius non habetis) lucet, pascit et ungit. Idem facit Christi nomen, et per omnia consonat comparationi. Lucet prædicatum, pascit recogitatum, invocatum lenit et ungit. Vide si non præclara luminaria lumen nominis hujus super eloquentiae candelabrum portaverunt; si non illuxerunt coruscationes Dei orbi terræ, si non in splendore fulgoris hujus commota est et contremuit terra (*Psal. lxxvi, 19*). *In nomine Jesu Christi surge et ambula, dicit claudo Princeps Apostolorum.* Nonne quasi

fulgor exsilivit ab ore Petri, cum nominatum est nomen quod os Domini nominavit? *Et statim, inquit, consolidatae sunt bases ejus et plantae* (*Act. iii, 6, 7*). Vocabulum Jesu, sicut Origenis lingua nobilior definivit, dulce et gloriosum; omni adoratu cultuque dignissimum, quod non prius ab hominibus deest efferrit in mundum, sed a quadam sublimiori excellentiorique natura. Omnes quippe Prophetae nomen istud aut nescierunt, aut penitus tacuerunt; et reservata est prærogativæ dignitas archangelo Gabrieli, qui sancto ore sanctæ Virgini illud primum evoluit (*Luc. i, 31*). Nonne Isaïas in excessu mentis captus, verbis archangelicis eisdem pene syllabis consentit usque ad sancti nominis novitatem? (*Isai. vii, 14*.) Pascit revera, nec est felicior passio in loco pascuæ ubi nos Dominus collocavit. Quid æque mentem cogitantis impingat? Nomen Jesu mel in ore, in aure melos, in corde júbilus. Omnis cibus qui non conditur hoc sale, infatuatus est. Scriptura quæ non fuerit interlinita oleo tantæ devotionis, insipida est. Olim mihi Tullius dulcescebat, blandiebatur Virgilius, et Syrenes usque in exitium dulces, meum incantaverant intellectum. Lex, Prophetae, Evangelium, Epistolæ, et omnis gloria sententiarum Domini mei et servorum ejus, aut **D** ~~565~~ parva videbatur, aut nulla. Nescio modo quid dulcius mihi immurmurat filius Jesse, qui vario sermonum et sententiarum concentu, omnes illos quos diligere consueveram, ineloquentes reddit et mutos. Lenit et ungit, quia nihil sic recreat in tribulatione. Denique et probare licet. *Invoca me, inquit, in tribulatione; eruam te, et honorificabis me* (*Psal. xlix, 15*). Hoc est nomen, hoc est oleum, hæc olei effusio. Amen dico vobis, non deficiet hic lecythus olei, nec minuitur, donec pluviam voluntariam, quæ segregata est hæreditati ejus (*Psal. lxxvii, 10*), diffusus instillet, donec faciat cælum novum et terram novam; quia misericordia ejus ab æterno et usque in æternum super timentes eum (*Psal. cii, 17*). Sed jam surgamus et præparemus nos ad solemniorem Miserae jubilationem, nec cordibus parentes nec vocibus, ad honorem Pueri qui natus est nobis, qui est Deus in sæcula benedictus. Amen.

SERMO II (48).

De duplici Christi generatione.

1. Exsultate, fratres, in Domino, quia de Dominica illa sermo succedit, quæ singularem in cordibus vestris vindicat principatum; quæ est ad cujus nomen humiliter inclinatis, cujus horis reverenter assistitis, cujus memoriam jugiter frequentatis. Hæc est quæ vestris affectibus suaviter indulcescit, quæ magna multitudo dulcedinis ejus. Spiritus enim ejus super mel dulcis, in quam dulcis Dominus cum omni sua dulcedine supervenit. Cum enim fecerit Deus omnia opera sua valde bona, hic melius fecit, con-

(48) In tomo III Bibliothecæ Cisterciensis inscribitur, « In adventu Domini, » etc.

secrans in ea sibi reclinatorium aureum, ut post tumultus Angelorum et hominum, et reclinaret, et requiem inveniret. Hoc est quod natura, miratur, reveretur angelus, veretur homo, stupet cœlum, contremiscit terra, infernus exhorret. In hujus utero majestas Altissimi mirabiliter liquefacta, sicut adipe et pinguedine replevit terras, infudit cœlos, inferna respersit. Hic exinanivit semetipsum excelsus et immeusus mensuram bonam et confertam et coagitatam mittens in sinum vestrum. Hic divinis manibus unctus oleo lætitiæ, et sicut altare in signum pontificii consecratus. De altari hoc ad aram crucis ascendens, proprio cruore, tanquam alterius generis oleo perfusus, jam non consecratus, sed consecrans, totum corpus machinæ mundialis largiore liquamine consecravit. Fatiscat ergo mœror, tristitia fugiat, eliminetur dolor, rancor abscedat, ut liceat vacare et videre cum Moyse visionem hanc grandæm, qualiter Deus in hoc ventre concipiatur, decipiatur diabolus, recipiatur perditum, indebitum accipiatur. Totum me trahit affectio, sed oratio deficit. Dives cogitatio vocis paupertate confunditur. Fervent interiora, et in undosam ebulliunt altitudinem; sed frigiditas linguæ cumulos refrigerat exundantes. Quid est, o Beatissima? Nunquid ita sensu taciturnus obdormiam, ut ibi mutus sim, ubi omnis loquitur creatura?

2. Verumtamen non tacebo et non quiescam, donec egrediatur ut splendor vultus tuus, et sermo de te conceptus, si non ut lampas, saltem ut scintilla accendatur. Moveo, fateor, quod, disponente Deo, peccant rationales creaturæ et multis annorum millibus tam cœlestia quam terrestria incassum stare videantur, semirutis illis, istis dirutis. Stat illa magna civitas, civium suorum numerositate fraudata, et a stellantibus palatiis multiplex habitantium multitudo propellitur. Obscurantur stellarii ignes, solem loquor et lunam et stellas, et multa sui luminis claritate mulcantur. Terra maledicatur (*Gen. III, 17*), cum damnatur hominum successio; et *omnis creatura*, juxta Apostolum, *parturit et ingemiscit* (*Rom. VIII, 22*). Tacet Deus omnipotens, et ordinans ejus omnipotentia tantam dissimulat confusionem. Tandem nascitur Maria, et ad nubiles annos egrediens speciem induit speciosam, quæ ipsum alliciat Deum, e divinitatis oculos in se convertat. Vide quid inde dicit ille non minimus explorator secretorum Dei: *Audi, inquit, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, et concupiscet Rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus?* (*Psal. XLIV, 11, 12*). Germinal igitur virga Jesse de tortuosa radice generis humani et patriarcharum arbore, et in altitudinem et rectitudinem erumpens omnem ignorat nodositatem filiorum, tenebras nescit, fructifera quæque non habet. Videt et ardet ille vehemens amator, et totum epithalamium in ejus laudibus decantat, ubi manifeste sponsus inducitur spirans amorem sincerissimum, nec ultra valens dissimulare quod patitur.

Evocatur statim cœlestis ille conventus, et, juxta prophetam, init Deus consilium, cogit concilium, facit sermonem cum angelis de restitutione eorum, et de redemptione hominum, de elementorum renovatione (*Isai. XVI, 1-3*). Illis stupeantibus et mirantibus præ gaudio, quæritur modus redemptionis, et statim de thesauro divinitatis, Mariæ nomen evoluitur; et per ipsam, et in ipsa, et de ipsa et cum ipsa totum hoc faciendum decernitur, ut sicut sine illo nihil est factum, ita sine illa nihil reffectum sit. Traditur epistola Gabrieli, in qua salutatio Virginis, incarnatio Redemptoris, plenitudo gratiæ, gloriæ magnitudo, multitudo lætitiæ continetur. Missus ergo angelus Gabriel a Deo, etiam antequam ad Virginem perveniret, invenit Deum virgineis illapsum visceribus (49), et majestatem Dei virginalis ventris brevitate conclusam. O venter diffusior cœlis terrisque amplior, capacior elementis! qui totum claudit omnia concludentem, in quo Deus gloriæ reclinat. Denique et Archangelus non ait: *Ave, Maria* replenda, sed, *plena*; non: *Dominus veniet in te*; sed, *Dominus tecum*; quia inde totam eam sibi rapuerat Spiritus sanctus, et cœlestibus insignierat ornamentis. Jam consecrata erat in loco voluptatis, de quo fons ille debebat ascendere, qui universam terræ superficiem irrigaret.

3. Satis hucusque sparsimus verba, et volaticis sermonibus diversa præseminavimus: nunc insistamus hic, si forte aliquod dignum elicere valeamus. *Fluvius*, ait Scriptura, *egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam universam superficiem terræ, qui inde dividitur in quatuor capita* (*Gen. II, 10*). Fluvius iste est Dominus meus Jesus, qui de duobus locis voluptatis egreditur, ex utero Patris, et ex utero Virginis. Unde propheta: *Dominus Deus noster fluvius gloriosus, exsiliens in terram sitientem*. Sed ineffabilibus differentiis longe aliter a Patre quam a Matre egreditur; quia et si hæc temporalis nativitas gloriosa est, multo gloriosior est æterna. Hortantibus vobis, de utraque generatione volo aperire quod sentio, non quod aliquid exponere præsumam, cum hoc ultra omnium vires, quanto magis ultra meas sit? et extremæ dementiæ sit velle fari ineffabilia, maxime hominem imperitum. Non enim oblitus sum Salomonem dicentem: *Sicut qui nimium comedit mel, evomit illud; sic qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria* (*Prov. XXV, 27*). De utraque enim per prophetam dici puto: *Generationem ejus quis enarrabit?* (*Isai. LIII, 8*.) Quia et Patris illa ineffabilis et inaccessibleis est, ac nulli pervia creaturæ. Hoc sensu credo Apostolum dixisse de Deo: *Qui solus habitat lucem inaccessibleem* (*I Tim. VI, 16*); cum etiam puriores naturæ tanto reverberentur intuitu ut nec possint irrumpere in tantæ claritatis abyssum. Ipse etiam Filius protestatur: *Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare* (*Matth. XI, 27*).

(49) Hyperbola, ut significet celeritatem.

Nec tamen sicut est, sed sicut capere potest cui tanta dignatio revelatur. Unde et illa sublimis anima quæ usque ad tertium cœlum in divitias gloriæ Dei rapta fuerat, dicit : *Ego me non arbitror comprehendisse* (Philipp. III, 13).

4. Verissima ergo definitio est, quia illam gignentis et geniti generationem nullus omnino penetrat intellectus. Hanc etiam de Matre, omni humanæ creaturæ reor inextricabilem, et nescio utrum ab illa excellentiori natura valeat comprehendere. Quis enim comprehendat unionem carnis et Verbi, qualiter Deus et homo in unam personam conveniat, salvis imperturbatisque proprietatibus naturarum? Unusquisque in suo sensu abundat; ego hanc omnem sensum supergredi credo, veterum virorum vestigiis inhærens, qui super hæc sanas et inconcussas sententias reliquerunt. Ad paternam igitur generationem recurrentes, locum voluptatis Patrem esse censemus, 567 quamvis Deus illocalis sit; sed efficiantias rerum, nisi per vulgatos sermones, explicare non possumus. In ipso autem omnem voluptatem esse intelligit, qui legit Apostolum dicentem : *Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia* (Rom. XI, 36); et alium ex illo duodeno apice similiter eructantem : *Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum* (Jac. I, 17). Ipse etiam Filius dicit : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum* (Joan. XVII, 3). Cognitio igitur Patris vita æterna est : et ubi vita æterna, ibi sempiterna voluptas. Egreditur ergo fluvius de loco voluptatis; quia gignitur de utero Patris Deus de Deo, lumen de lumine, de Domino Dominus. Egreditur autem identitate, quia idem est cum Patre. Idem dico secundum substantiam, non secundum personam. Egreditur et æqualitate, quia Patris omnipotentiam recipit; cum omnia quæ possit Pater, possit hæc et Filius, sicut ipse testatur : *Omnia quæ facit Pater, facit et Filius; nec potest Filius facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem* (Joan. V, 19). Egreditur et æternitate, quia licet generetur, non tamen est posterior generante, sed ambo unius antiquitatis sunt : si tamen vocabuli novitatem non exhorretis; quod licet quoquo modo significet quæ dicuntur, longe tamen est a sententiæ majestate. Egreditur similitudine, quia similis est Patri, Patris imago, splendor gloriæ et figura substantiæ ejus. Egreditur alteritate, quia alius est ab illo : Alius dico; non Aliud. *Ego, inquit, et Pater unum sumus* (Joan. X, 30). Unum dixit; non unus : quia Unum significat substantiæ unitatem; unus vero, personarum proprietatem. Sic igitur et longe excellentiori modo de Patre Filius egrediens, inundat angelicas stationes; quia, juxta Salomonem : *Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis* (Eccli. I, 5). Citharædus puer de hoc fonte pleno ventre potaverat, cum diceret : *Apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen* (Psal. XXXV, 10). *Apud te, inquit, est fons vitæ*; quia tu non solum vita, sed et Filius tuus fons vitæ est. Et

ut patenter quod sentiebat ostenderet, subjunxit : *In lumine tuo videbimus lumen*; scilicet ad irrigandam universam superficiem terræ. Quænam terra est in illa cœlorum summitate reposita, quam superfluat et irriget fluvius gloriosus? Regnum cœlorum terra viventium est : Unde, *Credo videre bona Domini in terra viventium* (Psal. XXVI, 13); item : *Placebo Domino in regione vivorum* (Psal. CXIV, 9). Irrigatio hæc indicibilis est. Inebriantur quippe Angeli ab ubertate domus Dei, et torrente voluptatis ejus potantur.

5. Hic quid dicam, nescio, quia plurimus stupor sensum opprimit assurgentem. Ubi sunt oratorii sermones, quos in fornace rhetorica omnis ille philosophorum conflavit chorus? Ubi sunt gigantes a sæculo nominati, qui ab initio fuerunt magni statura, scientes bellum, languentes circa pugnas verborum? Nunquid non maximus ille gigas (Platonem loquor) ab intellectu tam purissimæ veritatis repulsus est? Nonne acerrimo mentis ingenio tangens sed non attingens divinitatem Dei, dicit : « Unum inveni quod cuncta operetur; et aliud per quod cuncta efficiuntur, tertium autem non potui invenire? » Recte de Spiritu sancto incius, qui illi non erat infusus, qui sanctorum revelationum magister est, qui revelavit Paulo quæ oculus non vidit, sicut idem apostolus gloriatur : *Nobis, inquit, revelavit Deus*. Per quid, Apostole? *Per Spiritum sanctum* (I Cor. II, 10), non per spiritum nostrum, per quem sicut philosophi seducti sunt, ita et seduxerunt. Ille noster philosophus, qui super senes et super omnes docentes se intellexit (Psal. CXVIII, 99, 100), quid super hoc senserit audiamus : *Rigans montes, inquit, de superioribus suis* (Psal. CIII, 13). De sublimioribus quippe Angelis, qui non per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem ipsam Dei substantiam luminibus indefessis aspectant.

6. Sequitur : *Qui inde dividitur in quatuor capita*. In quæ quatuor capita? Dicamus breviter, quia grandis nobis restat via. In admirationem; nam de fragilitate complexionis humanæ, de torrente voluptatis bibens, tota obstupet illa dignior creatura de Creatoris gloria, et gloriæ ratione. In puritatem; quia non in vase testeo, sed remoto velamine hauriunt aquas in gaudio de fontibus Salvatoris. In satietatem; quia, etsi desiderant in eum prospicere, 568 non tamen desiderium necessitatem, vel necessitas miseriam inducit; sed mirabili modo et semper desiderant ut semper satientur, et semper satiantur ut semper desiderent. In securitatem; quia de sua stabilitate certi, perennibus gaudiis immerguntur, expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei, quando fiet unum ovile et unus pastor, et superna illa Jerusalem consummabitur in id ipsum. Sed influit fluvius iste per angelicas officinas. Sed hæc omnia fides capit, nescit ratio, intellectus ignorat humanus. Hæc sunt fortassis illa quatuor, quæ Vas electionis felici quaternario in Epistola ad Hebræos vidit, dicens : *Non accessistis,*

inquit, *ad montem fumantem, sed ad montem Sion, ad Jerusalem civitatem Dei viventis, ad multorum millium Angelorum frequentiam, ad Ecclesiam primitivorum ascriptam in caelis* (Hebr. xii, 18, 22, 23).

7. Nunc accingamus nos ad videndum qualiter egrediatur de Virgine; quia egressio ista dulcior et affectuosior est humanæ miseræ, quæ intuentium pectora concutit, et irrorat oculos, et beatis fontibus vultus amantium perfundit. Hic locum voluptatis uterum Mariæ intelligo, in quo cumulavit omnes delicias deliciarum Dominus, de cujus deliciis Spiritus sanctus admiratorio sermone in amoris Cantico eruat: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens?* (Cant. viii, 5.) Nunquid in Angelis voluptatem habet Altissimus, in quibus ipse reperit pravitatem? (Job iv, 18.) Nunquid in constellatione vel scintillatione stellarum quarum aliæ convertuntur in sanguinem, aliæ cadunt de cælo, aliæ in tenebris obscurantur? (Apoc. vi, 12, 13.) Nunquid in aere, vel igne, vel ventis? *Nequaquam in igne Dominus; non in commotione Dominus; non in spiritu Dominus* (III Reg. xix, 11, 12), si verus est ille, qui in curru igneo et equis igneis est assumptus in cælum (IV Reg. ii, 11). Nunquid in aquis, ubi furens et tortuosus Leviathan immoratur (Isai. xxvii, 1); aut in terra, quæ sub maledicto Adæ spinas emittit et tribulos? (Gen. iii, 17, 18.) Non est locus voluptatis nisi uterus Virginis. Ex hoc egreditur humanitate; quia vestitus cicilio nostræ mortalitatis, visibilis humanis oculis apparuit. De virgine virgam, de libro autem generationis lineam faciens, divinitatis hamum innexuit, quem carne operuit virginali, ut draco magnus illectus ad carnem, ferrum divini numinis subsentiret. Egreditur et cum novitate: quia nunquam sic natus est homo sicut nascitur. Primus enim homo primo de terra formatur; secundo mulier ex ejus latere fabricatur (Gen. ii, 7, 22); tertio Cain consuetudinario nascendi ordine gignitur ab utroque (Gen. iv, 1). Solus iste de sola Virgine nascitur; et Virginis uterum novo et singulari partu divinitas humanata sigillat. Ubi nunc Aristotelicæ subtilitatis facunda quidem, sed infecunda loquacitas: Si peperit, cum viro concubuit? Velit nolit, vertitur in habitum privatio; nec astringitur dialecticis terminis omnium terminator, ad cujus imperium perit natura, dissucescit consuetudo. Egreditur etiam cum claritate. Nascente quippe illo sepelitur omnis illa stellantium luminum luminosa serenitas; et stella candidior lucidioribus radiis præscintillans, totam sibi cæli rapit portionem. Ambulant reges in splendore ortus ejus, quoniam ecce reges congregati sunt, conveniunt in unum. Ipsi videntes sic Deum et hominem nascentem, matrem et virginem parientem, admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos in tantorum luce miraculorum. Egreditur et cum paupertate; quia in pannis vilissimis reclinatus, jam ex tunc sanctissimis membris legem

martyrii præfigebat. Egreditur occulte; quia subtilissimus ille fraudium investigator, tantæ ab altitudine dignationis excluditur. Hinc est quod ambiguus alternationibus fatigatus, illum tentat, nunc tentatum filium appellat Altissimi; nunc instruit crucem, nunc destruit, mandans per mulierem, consuetum sibi organum: *Nihil tibi et justo illi* (Matth. xxvii, 19).

8. Sequitur: *Ad irrigandam universam superficiem terræ*; id est ad terrenam miseriam expiandam, quam nobis in hæreditatem primus ille peccator reliquerat. Volo ut Apostolus hic eum mihi, sicut et superius, in quatuor capita distribuat, quia securius ejus expositionem suscipio. *Qui factus est nobis, inquit, sapientia, justitia, sanctificatio, redemptio* (I Cor. i, 30). Ad nos quippe veniens qui eramus in carcere, primo omnium tenebras ignorantie nostræ depulit luce sapientie suæ; demum per justitiam quæ ex fide est, solvit funes peccatorum nostrorum, sanctificans nos in suo corpore, redimens in corporis passione: Dominus enim solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos (Psal. cxlv, 7, 8), sanctificat tabernaculum, de manu redimit inimici. Dividitur et in patientiam, qua peccatores sustinet; in misericordiam, qua peccatores fovet; in largitatem, qua proficientes exaltat; in fortitudinem, qua perficientes conservat. De hoc secundo quaternario, toto hoc Adventu vestræ Fraternitati confabulatus sum, per fluminum decursionem et nominum interpretationem moralia mysticis internectens, utrum aliquid digne, vos videritis. Verum non omnia possumus præsentî sermone coarctare, fastidium evitantes.

9. Habeo ego quatuor capita dulciora prioribus, quæ fortassis vestris cordibus dulcius complacuerunt. Dominus enim vester elevatus in cruce, largissimas sanguinis undas a quatuor partibus sui corporis abundantius emanavit. Spinis enim pungentibus sanctissimum caput nivea cervice reflexum et clavis pedes et manus, et lancea latus ejus transverberante pretiosus sanguis emanavit, cujus aspersione iudex transit in patrem; iratus, in mitem; in misericordiam, virga; captivitas, in coronam. Christus ergo fons latens et occultus in caelis, fons patens et apertus in terris: illic de utero Patris, hic egreditur de utero Virginis; illic vivens terram irrigat viventium, hic moriens, terram morientium; illic dividitur in quaternarium admirabilem: hic, in dulcem. Dulcis Dominus, dulcis Domina, quia ille Dominus meus, misericordia mea; hæc Domina mea, misericordie porta. Ducat nos Mater ad Filium, Filius ad Patrem, sponsa ad sponsum, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO III (50).

De fluvio Ægypti et ejus rivis per allegoriam.

1. Tandem de mari ad portum, de promisso ad præmium, de labore ad requiem, de desperatione ad spem, de via ad patriam pervenimus. Scripserat siquidem nobis frequentibus epistolis calamus scribæ velociter scribentis: *Exspecta, reexpecta*. Sed nos quod subjungitur dicere poteramus: *Modicum ibi, et modicum ibi* (*Isai. xxviii, 13*). Præcucurrerant cursores promissione divites, sed exhibitione pauper-rimi. Dicebat alius: *Viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum* (*Psal. xxvi, 14*); alter vero: *Si moram fecerit, exspecta eum, quia veniens veniet* (*Habac. ii, 3*). Pari consilio exierant de sanctuario Dei, nihil secum nisi promissionum multitudinem reportantes. Unde et Citharista noster jam dormitaverat præ tædio, et in ipsum Deum tacitis oblocutionibus totam culpam modis flebilibus intorquebat: *Tu vero, inquit, repulisti, et despexisti, distulisti Christum tuum* (*Psal. lxxxviii, 39*). De flebili quoque ad imperativum conversus est, exagitante impatientia, quæ impudentiæ et frontositatis mater est: *Qui sedes super Cherubim, manifestare* (*Psal. lxxix, 2*). Et quid tandiu dominatrici sedens in cathedra, circumvallantibus et vallantibus Angelis, non respicis super filios hominum, quos absorbit et obsorduit iniquitas per Adam quidem commissa, sed a te permissa? *Memorare quæ mea sit substantia* (*Psal. lxxxviii, 48*), ad tuæ substantiæ similitudinem fabricata; quia, etsi *omnis homo vivens vanitas est* (*Psal. xxxviii, 6*), in imagine tamen tua pertransiens, vanitas esse non potest. *Nunquid ita vane constituisti omnes filios hominum?* (*Psal. lxxxviii, 48*) de quibus dicitis: *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum* (*Prov. viii, 31*), ut eos verteret et diverteret a te malignus ille deceptor, qui decipere, nisi te permittente, non potuit. *Inclina cælos tuos et descende* (*Psal. cxliiii, 5*), et illos misericordes oculos misericors inflecte peccantibus, ut saltem non in perpetuum obliviscaris nostri. Hæc quidem iste, sed gemitibus et ærumnis intortus, tantæ præsumptionis sententiam abjurabat. *Dixi, inquit, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea* (*Psal. xxxviii, 2*).

2. Sed et ille vir nobilis, et profundi sermonis urbanitate perlucidus, affectuosus excessibus incallescens, **570** *Propter Sion, inquit, non tacebo, et propter Jerusalem non quiescam* (*Isa. lxii, 1*), etc. *Utinam, ait, dirumperes cælos, et descenderes!* (*Isa. lxiv, 1*), et alia multa, quæ fastidiosa prolixitas vetat inserere. Hic etiam morosioris gratiæ longinquitate suspensus, et nimietate doloris excedens, impatienter oblatrat dicens: *Ecce gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, quasi nihilum et inane reputatæ sunt ei* (*Isa. xl, 17*). Jeremias quoque in vocem

50) In Bibliotheca Cisterciensi inscribitur, « In Vigilia Nativitatis Domini, » etc.

A gratulabundæ laudis adverbio demonstrandi prorumpens: *Ecce, inquit, faciet Dominus novum super terram: mulier circumdabit virum* (*Jerem. xxxi, 22*). Sed tamen repentinæ submersionis lacrymis edocetur, prius lamentum Christi suscipiens, quam adventum conticescat. Danieli dicitur: *Visio est in dies et in tempora longa* (*Dan. viii, 17, 19*). Et Ezechiel tantis caliginibus involvitur, ut vix dignosci possit unde veniat, aut quo vadat (*Ezech. xii*). Denique omnis ille prophetalis conventus longa tardantibus gratiæ morositate pertæsus, nunc rogando, nunc conquerendo variat orationem, et plerumque sermonibus exorativis indignatorios intermiscet. Nos quoque satis eos audivimus, et nobis in fastidium releguntur. Jam fugit Moyses, impeditioris siquidem linguæ factus est nobis (*Exod. iv, 10*). Isaiæ labia immunda sunt (*Isai. vi, 5*). Jeremias nescit loqui, quia puer est (*Jerem. i, 6*). Ezechiel polluto pane vescitur (*Ezech. iv, 12*). Osee fornicariam et adulteram duxit uxorem (*Osee. i, 2, 3*). Daniel post visionem graviter infirmatur (*Dan. viii, 27*).

3. Omnes prophætæ elingues sunt et muti: jam lætari et exultare non possumus, nisi osculetur nos osculo oris sui. Auditi et exauditi estis: adest benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei, quæ vel differri non patiat amplius amorem languentium. Quid enim audistis? « Sanctificamini in crastinum, filii Israel (*Josue. vii, 13*), et estote parati; quia die crastino descendit Dominus. » Residuum diei hujus, et superventuræ noctis vix medianda progressio, dirimit nos a vultu gloriæ, a puero Deo, a puerperio singulari. Currite celeriore et rapidiore passu, conficite metas vestras, ut liceat videre Filium Dei vagientem in cunis, et Salvatoris nativitati qualiacunque obsequia præparate. Credo vos esse filios Israel, sanctificatos ab omni inquinamento carnis et spiritus, præparatos ad diei crastinæ sacramenta sollicita devotione et devota sollicitudine suscipienda. Quid enim aliud his sacris diebus Adventui ejus dedicatis egistis? Vidi ego senes, senectutis oblitos, astare sacris juvenili alacritate vigiliis; et juvenes juventute sepulta, senili gravitate reverentiæ Divinitatis assistere. Plena erant subsellia concinentibus, et concentu parili voces in sublimibus resonabant, ut felici invidia jurasse vos crederem jubulare Deo in voce exultationis. Psalteria erant præ manibus, psalmi in labiis, in corde devotio: solemnitatem animi indicabat hilaritas vultus, discursio corporis, operis sollicitudo. Inspeci sacerdotes vigilantibus oculis primos diei ortus subtiliter indagare, sacramentalibus indui vestimentis; introire ad altare Dei, ad sacrificandum corpus et sanguinem Redemptoris. Vidi assistentium turbam ministeriali devotione nunc flectere genua, nunc osculari manus, et ad imperantium nutum nutu citius obedire. Sed et pueros aspexi, qui nesciunt quid sit inter dexteram et sinistram, sibi ad invicem psalteria invidere, et reportare ad lectulos suos, furari somnum ab oculis suis, et in lectulo suo per

noctes quærere quem diligebat anima eorum ; quod licet contra consuetudinem præsumptum sit , non tamen contra devotionem. Fateor, inter hæc omnia cogitabam : *Castra Dei sunt hæc, non est hic aliud nisi domus Dei, et porta cæli* (Gen. xxviii, 17). Vellem, nollem, vestra devotione trahebar, et vobis negotiantibus otiari non poteram. Sequebar vos, sed a longe, vel aberrans a via, vel claudicans a semitis meis, lugens et contristatus, quia non poteram æquare currentes. Novit ille unus (51), cum quo uno cœpi esse in Domino, quam frequentibus querelis impleverim aures ejus, quod vos in meridie essetis cum sponso, et ego cum sponsa in vespertino frigore commorarer.

4. Eia, fratres, si aliquis adhuc defluus humor de flumine mortalitatis hujus vestras circumrorat affectiones, tergite et tegite illum niveo confessionis amictu, et calceate vos in præparationem Evangelii pacis (Ephes. vi, 15), ut sitis **571** de quibus dicit sanctus: *In flumine pertransibunt pede*. Quid autem per hæc: *Ibi lætabimur in ipso?* (Psal. lxxv, 6.) De flumine hoc, imo de fluminibus istis Iseias propheta in nocturnis lectionibus largius disputavit. *Percutiet, inquit, Dominus fluvium Ægypti in septem rivis, ita ut transeant per eum calceati* (Isa xi, 15). Volo de fluvio et rivis ejus paulisper confabulari vobiscum, quomodo et qualiter percussatur, quid sit per eum transire calceatos. Ægypto figuraliter exprimi mundum istum, divinatorum eloquiorum scrutatores affirmant, qui positus est in maligno, qui tenebris et confusionibus est repletus. Flumen fluxus humani generis est, qui de primis parentibus infelici vena prorumpens, in impetuosum erumpens torrentem, per totam mundi latitudinem instagnavit: qui in septem torrentibus derivatur, valles et campestria, profunda voragine supersedit; ipsis quoque montium cacuminibus eandem refusionem intentans. Unde unus de altioribus clamat, *Torrentes iniquitatis conturbaverunt me* (Psal. xvii, 5): et, *Intraverunt aquæ usque ad animam meam* (Psal. lxxviii, 2).

5. Primus hujus fluminis rivus est cogitatio mala. Rivus exundans, et qui nullis obicibus repellatur. Habet frequentiam pluviarum per fenestras corporeorum sensuum, qui ei mundanis cataractis mortiferos imbres infusius administrant. Occursat aspectui mentis quod vidit et audivit, quod odoravit et gustavit, quod palpavit et tetigit. Et plerumque quod simplici oculo aspeximus, versipellis contortor in offendiculum retorquet ac scandalum. Fingit similitudines, imagines pingit, colores aptat, et in thalamo mentis universa couvolvitur, si forte consensum eliciat et affectum inficiat. Offert horribilia de divinitate, terribilia de fide, mirabilia de fidei institutione; et in alveolo mentis veneniferas ingerit potiones, quas in confessione evomere peccator oneratus exhorret. Venit in oratorium, dormitorium occupat, insidet refectorio, circuit claustrum, revisit officinas, nul-

lam prætermittit artem nocendi; sed ubilibet suæ calliditatis assignat argutias. Et in choro quidem inter orandum et psallendum mentem pertrahit in diversa, præteritorum rememoratione puritatem intellectus involvens. In choro vero multiformes libidinis sensus evolvit, insidians sollicitudini vestræ, et telis fortioribus oppugnans vos, utinam non expugnet; pungat, non vulneret. In refectorio autem gulam allicit ad videndum quæ perferuntur, et ingenti aviditate onerat distentum ventrem, ut majore opera ad egerendum egeas, quam ad ingerendum. In claustrum libros revellit a manibus, memoriam reserat Scripturarum, et nunc de isto ad illum, nunc de illo ad istum cum signis et scurrilitate transvertit. Per officinarum multitudinem te facit excurrere, et vagabundo se comitem facit, donec taciturnitatis ostium, aut aperiat, aut confringat. Quid plura? In choro devotionem, in thoro castitatem, in refectorio parcitatem, in claustrum lectionem, in officinis silentii virtutem virtutis inimicus extirpat. Nec sufficit in vigilando subtilius spiculis cordis tebrere vitalia, sed dormiendo singulari se versat et reversat astutia. Quæ omnia melius vestræ conscientiæ, quam styli scientiæ derelinquo. Sed et ad altare Domini virtutum sequuntur nos spiritus ipsi; et ipsos ante mentis oculos involantes, ut vix aliqua vel nascentis Dei, vel pendentis in cruce possint memoria deturbari. Magnus ille patriarcha vix volucres hujusmodi a suis sacrificiis abigebat (Gen. xv, 11): nos qui sumus qui fugare præsumimus? Quis in hoc rivo vel mersum, vel submersum se esse negaverit? Videtis quam turbidus torrens et limosa regurgitans cœnositate, qui vix aut nunquam ad hoc ducitur ut penitus exsiccet. Non puto quod ille qui clausit cœlum oratione (III Reg. xvii, 1), clausit animum a cogitatione, ut facilius sit cœlum obserare, quam animum.

6. Secundus rivus est locutio perversa. *Linguam nullus hominum domare potest*, ait Jacobus (Jac. iii, 8): membrum inquietum, membrum mortiferum; facilis ad loquendum, ad obloquendum proclivior. Et notandum quod alter nascitur ex altero, cum malæ cogitationi perversæ locutionis janua sit aperta. Et est etiam aliud verbum falsum: unde dicitur, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium* (Psal. v, 7). **572** Aliud vanum, de quo scriptum est: *Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum* (Psal. xi, 3). Aliud impudicum, de quo Apostolus: *Turpis sermo de ore vestro non procedat* (Ephes. iv, 29). Aliud excusatorium, unde Psalmista: *Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis* (Psal. cxi, 4). Aliud dolosum, de quo Propheta: *Disperdat Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam* (Psal. xi, 4). Aliud otiosum, de quo ipse Dominus: *De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii* (Matth. xii, 36). Et si qua alia genera sunt pestis hujus, quæ nos brevi saltu transilire non possumus.

(51) Scilicet Bernardus, vel Petrus Cluniacensis.

7. Tertius est actio prava. Post cogitationem et locutionem venit ad opera, quando exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato, et contumeliis afficimus corpora nostra. Quid enim turpius, quam membra Christi sanguine consecrata, et consepulta in Baptismate, libidinis ardoribus maculare, nec attendere reverentiam præsentis Dei, minantis pœnam, gloriam promittentis? Absit ut aliquis nostrum huic idolo substernatur, ut Filium Virginis in Veneris templo snscipiat, ut arcam Dei juxta Dagon collocet; ut nutritus in croceis stercora amplectetur. Quid Petro cum Mago; quid Christo cum Antichristo? quid Virgini et libidini? quid puritati et corruptioni? Absit ut quisque vestrum ambulet in passione desiderii, sicut et gentes quæ ignorant Deum; qui corpus Christi aut consecratis, aut Christi corpori ministratis! Electi servite Imperatori, ut cum Imperatore sedeatis, cum sederit in sede majestatis suæ. Qua fronte, quibus oculis videret vos, viveret vobiscum, qui tantis inter vos obscœnitatibus deserviret? Qua mente, qua conscientia accederet ad Sancta sanctorum, immolaret Sanctum sanctorum, cujus fama contemptibilis, vita notabilis, sermo reprehensibilis haberetur? Sed et si forte (humanum loquor propter infirmitatem carnis vestræ) aliquis vestrum tale aliquid in cubiculo conscientiae complicavit; deplicet illud per confessionem et pœnitentiam, et ego ei de misericordia nascentis pueri veniam repromitto. Et si confessus fuerit et pœniterit, nascitur in eo lux mundi, ut dimotis fallacibus tenebris, splendorem veræ lucis accipiat. Quomodo enim miseris misericordiam hac nocte negabit, in qua misericorditer misericors nascitur et miserator Dominus? Adest Deus et homo; Mater et virgo; caro et Verbum; lux illuminans; bonus et bonitas; misericordia et veritas; fecunda virginitas, virginalis fecunditas; æterna novitas, nova æternitas; divina humanitas, humana divinitas, humilis sublimitas, et his omnibus misericordia fabricatur. Cohibete ergo extollentiam ab oculis, loquacitatem a lingua, crudelitatem a manibus, voluptatem a lumbis, pedes ab itinere non recto, et venite et arguite eum, si non hac nocte dirumpit cœlos, si non descenderit ad vos, et projiciet in profundum maris omnia peccata vestra. Quis tamen est, qui hujus tertii rivuli non sit mersus et remersus instantia?

8. Quartus rivus est defensio peccatorum. In veritate dico vobis, quia nihil sic exasperat iram divinitatis, quomodo iniquitatis defensio. Æquo enim certamine nos certamus cum Domino, cum defendimus quod odit: cum nobis placet quod displicet illi. Magna quippe differentia inter superbum et humilem peccatorem; cum illum despicit, hunc respicit: quia humilia respicit, et alta a longe cognoscit. Quando sanari poterit qui medicum spernit, medicinam conculcat, et infirmam substantiam contrariorum receptione succendit? Tu dicis malum bonum, amarum dulce, tenebras lucem, et in Creatorem refundis injurias: ut quod laudaverit, tu vitu-

peres: quod vituperaverit, tu laudes. Non et hoc palpativa dissimulatione tacendum, quod viderim quosdam vestrum tantis impatientiæ stimulis agitari, ut ad primas correptoris voces non solum excusationem et defensionem exhibeatis; sed et nisi disciplinalis vigor obviaverit, ad tumultus et jurgia proliatis. Hæc est impietas maxima in Deum, delictum maximum: quod vir simplex et rectus, et puer Domini summa circumspectione devitat. Elegantissimam super his comparisonem inducit propheta, quam de sacrario sancti Spiritus asportavit. *Ibi, inquit, habuit foveam ericius (Isa. xxxiv, 15). Erius ita confertissima spinositate densatus est, ut undique punctionibus et aculeis vestiatur. Cum vero se solitudinem adeptum putat, caput aperit, exserit pedes, et vivificatorios motus plana deambulatione demonstrat. Si quis supervenerit, statim celerrima velocitate caput cum pedibus in interius absconditorium reponit: ut si tenere volueris, prius videas sanguinem tuum, quam corpus suum. Sic et peccatoris caput cum pedibus, intentio cum actione, a pastorum sollicitudine prospectatur: et quod fere omnium peccantium vitium est, cum ab omnibus videatur, a nemine æstimat se videri. Si vitium rescare studeas, et intentionis ingressus cum actionis egressibus correctivis deprehendere: statim Ciceronis eloquentia renovatur; excusatur et defenditur quod opponis, accusaris et offenderis qui proponis. Interrogat de loco et de tempore quando factum fuerit, et novus dialecticus exserta lingua prorumpit in medium. Parentes advocat; patrocinatores quærit; gravari se judicat; indicat se recessurum, malle mori, quam pati talia; et quæ vidisti, negans, et quæ non vidit in te convicia retorquens. Sic spinam sentis, et culpam perdis: odium incurris, nec corrigis: et quem totum tenere putabas, totum amittis. Vides quam multiplici cumulositate rivus iste omni homini, et maxime nostro Ordini se infundit?*

9. Quintus est exultatio in peccatis. O detestanda lætitia, et in sempiterni doloris tristitiam demutanda, in peccatis sicut in virutibus exultare! Nonne latrocinantes et facinorosi quique cum votorum plenitudinem assequuntur, non se capiunt præ gaudio, ita etiam ut audeant ipsi Divinitati gratias immutare? Qui cum malefecerint, lætantur, et exultant in rebus pessimis (*Prov. II, 14*). Cadent super eos carbones, et in igoem dejicientur (*Psal, cxxxix, 11*). Sed rivus iste, quam undosa reflexione miseros animantes effundit, melius conscientia, quam eloquentia comprehendit.

10. Sextus est alios docere ad malum. Hæc doctrina de cathedra pestilentiae derivatur, quam detestatur et reprobatur qui docet hominem scientiam. O quam in vanum accipit animam suam, qui aliorum animas venatur ad mortem, qui trahit peccata sicut vestem longam; qui miscet sanguinem sanguine; cui non sufficit ut intereat in sæculum sæculi, nisi et alios ad interitum pertrahat sempiter-

num! Scitis enim quia multa vitia tenerrimis ætatibus imprimuntur; quæ postea in magno corpore vix mitigare, nedum extirpare quisquam possit. Infelices magistri, qui hujusmodi plantaria plantaverunt! explantabuntur ab illa cœlesti plantatione, quam plantavit Pater ille cœlestis. Quis gloriabitur se hujus rivi torrentibus non fuisse vallatum?

11. Septimus est, in omnibus his malis perseverare. Hic peccator demersus est et absorptus, et clausit super eum puteus os suum. Cum enim non levat oculos ad cœlum, nec recordatur judiciorum justorum, mortuus est, et sepultus in sepulcro conscientiæ suæ. Tunc a mortuo tanquam qui non est, perit confessio (*Eccli. xvii, 26*): tunc peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit (*Prov. xviii, 3*). Hic est in extremo fluminum Ægypti, et multitudo miserationum Domini tollitur ab oculis ejus.

12. O flumen malum, rivi pessimi, rivi exterminantes! Hac nocte Dominus eos calceatus transivit, cum in virginali substantia puram carnem et omnium prætaxatarum pestium immunem accepit: illo calceamento calceatus quod in Idumæam extendit

(*Psal. lxx, 10*), cujus corrigiam solvere non potuit magnus ille Baptista (*Luc. iii, 16*). Misit de summo Filium suum: et accepit me in utero Virginis, et sic tandem assumpsit me, et de profundis aquarum. Percutiemus et eos, si cogitemus pro peccato nostro, si prohibeamus linguam a dolo, si declinemus a malo, et faciamus bonum: si confiteamur adversum nos iniustitiam nostram Domino, si dolor noster sit semper in conspectu nostro, si doceamus iniquos vias Domini, et semper laus ejus sit in ore nostro. Et ut de arte sutoria nostris moribus aliquid consueamus, habeamus calceamenta densa et subtiliter consuta, quæ possint aquas obviantes excludere. Faciamus carnem nostram firmam et confixam **574** timore Domini, quæ libidinis humorem excludat, et excocta tribulationibus, atque ita densata fiat uter novus ad conservandum vinum novum de quo dicitur: *Quia factus sum sicut uter in pruina* (*Psal. cxviii, 83*). Sed jam corda et corpora vestra ad suscipiendum Filium Virginis præparata dimittamus in pace, et omnes in commune lumen ad revelationem gentium innocentibus brachiis amplectamur qui est benedictus in sæcula. Amen.

NICOLAI CLARÆ-VALLENSIS

SERMO IN FESTO BEATI STEPHANI PROTOMARTYRIS.

Stephanus autem plenus gratia et fortitudine (*Act. vi, 8*).

1. Adhuc Filium Virginis habemus in manibus, et obsecutoria delinitione vagientis Dei honoramus infantiam. Ducit nos Virgo ad veneranda cunabula, et speciosa præ filiabus hominum, ad speciosum forma præ filiis hominum, benedicta inter mulieres ad benedictum inter homines nos conducit. Submurmurat nobis in aurem, si forte domus exasperans audiat et quiescat, revelata esse velamina Prophetarum, et completum consilium Dei. Videte miraculum Matris Domini, quia creatura creat, et Creator creatur. Scintillat sidus, Magus adorat, exultat polus, tellus resultat, gloriantur Angeli, pastores aggaudent, Virgo parit, nascitur Deus, et cœlorum luminaria clariore lumine lumen exortum in tenebris prosequuntur. In istis bonis versamur: beatus vir qui impleverit desiderium suum ex ipsis. Scio quia dulce nobis est, *In principio erat Verbum: dulcius, Verbum caro factum est* (*Joan. i, 1, 14*); dulcissimum Verbum in cruce suspensum. A tanto puerperio quis insanus oculos nostros amovere, nedum avellere præsumat, nisi ipse jubeat qui dicit: *Averte oculos tuos a me, quia ipsi me avolare fecerunt?* (*Cantic. vi, 4*). Ecce dum osculatur nos osculo oris sui, dum tantis miraculis et stupidos nos facit et attentos, *Stephanus plenus gratia et fortitudine* facit

prodigia et signa magna in populo. Nunquid æquum est derelinquere regem, et ad milites oculos detorque? Nequaquam, ni imperaverit Imperator. Surgit ipse Rex Filius Regis, sed lapidantium aciem interruptens, triumphatoris certamini non sine dolore cordis assistit. Videt opprimi primum et primicerium purpuratæ cohortis grandinaria lapidum densitate, fontes sanguinis de corpore Protomartyris ebullire. Videt quia universa debacchatio redundat in ipsum, et ipsi soli impropria exprobrantium cumulantur. Ubi pietas et misericordia tua, Domine, si non compateris patienti? ubi æquitas et justitia, si non judicas et vindicas de populo lapidante? Curramus ad spectaculum ad quod currit, qui exultat ut gigas ad currendam viam, et videamus quibus armis armatus vexillifer martyrum in campum pugnaturus descendit. Et ut diligentius elucescat singularis martyrii prærogativa, revoce-mus ad memoriam apostolicorum Actuum descriptionem, in quibus historicis et figuralibus dictis conversio et passio belligeri militis continetur.

2. *Stephanus, inquit, plenus gratia et fortitudine, faciebat prodigia et signa magna in populo*. Non parvum latet hic mysterium, nec vilipendenda simplicioris scripturæ manifesta positio. Ad virginem